

Ἀπὸ τὴν μίνησιν τῶν Ἰδεῶν

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

O. J. Firestone: *Income and Wealth*, Series VII. Canada's Economic Development 1867—1953. London, Bowes and Bowes Publishers, for the International Association for Research in Income and Wealth, 1958. Pp. XXVI+384, Price 45 s.

Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἀπὸ ὀκταετίας ἐκδιδομένων αὐτοτελῶν τόμων, περιεχόντων ἐπιλογὴν τῶν ἀξιολογωτέρων μελετῶν ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ πλοῦτου διαφόρων χωρῶν, ἡ Διεθνὴς Ἑταιρεία Ἑρεύνης Εἰσοδήματος καὶ Πλοῦτου ἐρχεται ἤδη νὰ προσθέσῃ τὸν παρόντα ἑβδομον τόμον. Τὸ περιεχόμενον τῶν προηγηθέντων ἐπὶ τῶν μὲν εἰχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρουσιάσωμεν ἐν συντομίᾳ εἰς τὸ τεύχος 9—10 τοῦ παρόντος τόμου τῶν «Σπουδῶν» (σσ. 141—2). Περιοριζόμεθα, ὅθεν, νὰ προσθέσωμεν σήμερον ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ ἐν ἐπικεφαλίδι τόμου.

Ὁ τόμος οὗτος ἐγράφη ἀπὸ τὸν οἰκονομικὸν σύμβουλον τοῦ Καναδικοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου Δρα O. J. Firestone καὶ εἶναι ἀποκλειστικῶς ἀφιερωμένος εἰς τὴν ἔρευναν τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως τοῦ Καναδᾶ κατὰ τὰ ἔτη 1867 ἕως 1953. Ἐνταῦθα ἀναλύονται συστηματικῶς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑφισταμένου ὕλικου στατιστικῶν δεδομένων καὶ τῶν ἐπὶ μέρους ἀναλύσεων τῆς Καναδικῆς οἰκονομίας, ἡ ὅλη δραστηριότης τριῶν γενεῶν οἰκονομικῶν φορέων τῆς χώρας, τὰ ὑπ' αὐτῶν ἀντιμετωπισθέντα σχετικὰ προβλήματα καὶ αἱ τὸ πρῶτον ἐμφανιζόμενα εἰς τὸν τόμον τοῦτον συγκριτικὰ μακροχρόνιοι σειραὶ δεικτῶν τῶν κυριωτέρων οἰκονομικῶν μεγεθῶν.

Ἡ ὡς ἄνω ἐργασία δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς πρότυπον ὁμοίων καὶ δι' ἐτέρας χώρας, εὐχῆς δὲ ἔργον θὰ ἦτο ἔάν αὕτη ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν δυναμικὴν ἀνάλυσιν τῆς Ἑλληνικῆς οἰκονομίας.

K. B. M.

«ERGONOMICS». *Human Factors in Work, Machine Control and Equipment Design*. The Official Publication of the Ergonomics Research Society. Vol. 1, No 2, February 1958. General Editor A. T. Welford, Publishers Taylor and Francis. London. Price 35 s. per vol., and 25 s. per part, Pages per part 200.

Τὸν Νοέμβριον 1957 ἐκυκλοφόρησε τὸ πρῶτον τεύχος τοῦ ὡς ἄνω περιοδικοῦ ὄργανου τῆς «Ἐργονομικῆς Ἑταιρείας Ἑρεύνης», ἣτις ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νέας ἐπιστήμης, τῆς «Ἐργονομικῆς». Ἡ Ἐργονομικὴ χρησιμοποιεῖ τὰς ἀνθρωπίνους βιολογικὰς ἐπιστήμας καὶ εἰδικώτερον τὴν ἀνατομίαν, τὴν ψυχολογίαν καὶ τὴν πειραματικὴν ψυχολογίαν, διὰ νὰ μελετήσῃ τὰ ἀποτελέσματα διαφόρων καταστάσεων τοῦ παραγωγικῶς ἀπασχολουμένου ἀτόμου. Τὸ περιοδικὸν τοῦτο ἐκδίδεται ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Καϊμπριτζ A. T. Welford καὶ φιλοδοξεῖ ὅπως συντελέσῃ εἰς τὴν διάδοσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς Ἐργονομικῆς διεθνῶς.

Πρὸς κατατοπισμὸν τῶν ἀναγνωστῶν τῶν «Σπουδῶν», παραθέτομεν τὰ περιεχόμενα τῶν μέχρι τοῦδε κυκλοφορησάντων δύο τευχῶν τοῦ ἐν λόγῳ περιοδικοῦ: Σχεδιασμὸς αὐτοκινήτου καὶ ἀνθρώπινα ὄρια, ἀποτέλεσμα ἐπὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἐργαζομένων ἐκ τῆς ὑψηλῆς καὶ χαμηλῆς συχνότητος τῶν θορύβων, μεταβολαὶ φυσικῶν ζητήσεων ἐργατῶν χυτηρίων, ἀποτελέσματα αὐξήσεως εἰδικευμένων ἐργατῶν ἐπὶ τῶν κυκλικῶν κυμάνσεων, ἡ ἰσχύς τῆς ἀνυψωτικῆς ἐνεργείας εἰς τὸν ἀνθρώπον, φυσιολογικὰ μέθοδοι ὑπολογισμοῦ τῆς φυσικῆς ἐργατικῆς ἰκανότητος εἰδικῶς τῶν πλέον ἡλικιωμένων ὁμάδων ἐργατῶν, χρήσις συναγωνιστικῶν δοκιμασιῶν (τέστς) ὡς μεθόδου ἐκτελέσεως ἐρεύνης, ἔρευνα τῶν ἀνθρωπίνων συντελεστῶν τῶν ὀδικῶν μεταφο-

ρων, σχεδιασμός φωτισμού αυτοκινήτων, άπλοποίησις τοῦ ἔργου τοῦ ἐκτελεστοῦ ὅστις ἀσκεῖ ἔλεγχον, ἢ σχέσις μεταξὺ μεγέθους πλακῶς καὶ δείκτου αὐτομάτου μέσου ἐπικοινωνίας καὶ ἀποστάσεως καὶ ἀκριβείας ἀναγνώσεως, περιλήψεις αὐτοτελῶν σχετικῶν ἔργασιῶν ἀλλαχοῦ δημοσιευθεισῶν κ.λ.π.

K. B. M.

Lectures on economic principles, by D. Robertson, Staples.
London 1958, 16 σελίν. Τόμος Β'.

Τὸ ἀνά χεῖρας μικρὸν βιβλίον εἶναι ὁ β' τόμος τῶν πανεπιστημιακῶν παραδόσεων ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς οἰκονομικῆς, τοῦ ἐσχάτως ἀποχωρήσαντος ἀπὸ τὴν ἔδραν τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Καϊμπριτζ καθηγητοῦ Ρόμπερτσον, ἀντικατασταθέντος ἀπὸ τὸν παγκοσμίῳ ἐπίσης φήμης καθηγητὴν Μήϊντ. Ὁ πρῶτος περιεῖχεν εἰσαγωγικὰς μελέτας καὶ τὴν θεωρίαν τῶν τιμῶν. Ὁ δεῦτερος τόμος ἀσχολεῖται μὲ ζητήματα τῆς κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος. Ὁ τρίτος τόμος, ἐκδοθὸς μὲν περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους, θὰ περιλαμβάνῃ θέματα χρήματος καὶ οἰκονομικῶν διακυμάνσεων. Ἀπὸ τοὺς τρεῖς τούτους τόμους ἐλλείπει ἡ πραγμάτευσις τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων καὶ τῶν δημοσιῶν οἰκονομικῶν. Ὁ παρῶν δεῦτερος τόμος εἶναι σύντομος ὡς ὁ πρῶτος, πλὴν καλύπτει πάντα τὰ βασικὰ θέματα τῆς κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος, περιλαμβανομένης καὶ τῆς γενικῆς περὶ ταύτης ἀντιλήψεως (σ. 22 κ.έ., σ. 156 κ.έ.). Οἱ μέχρι σήμερον ἐκδοθέντες δύο τόμοι ὡς καὶ ὁ ἐκδοθὸς τρίτος, ἔχουν κατὰ τοῦτο ἰδιάζουσαν ἀξίαν, καθ' ὅσον συνιστοῦν συστηματικὴν ἔκθεσιν τῶν ἀρχῶν οἰκονομικῆς τοῦ συγγραφέως, οὐτινος ἢ κατὰ τὰ ἄλλα ἐπιστημονικῆ δρᾶσις μέχρι τοῦδε ὑπῆρξεν ἕξοχος.

Σ. Κ. Π.

G. A. T. T. : International Trade 1956—Geneva 1957.

Εἶναι τὸ τρίτον κατὰ σειράν ἔτος διὰ τὸ ὅποιον, ὁ διεθνῆς οὗτος ὄργανισμός διὰ τὸ διεθνὲς ἐμπόριον καὶ τοὺς δασμούς, μὲ τὸν «κακόφωνον» τίτλον ἀγγλιστί, μᾶς ἐφοδιάζει μὲ μίαν συστηματικὴν Ἐκθεσιν ἐπὶ τοῦ Διεθνοῦς Ἐμπορίου καὶ τῶν συναφῶν προβλημάτων.

Ἡ πρόσφατος Ἐκθεσις ἀνάγεται εἰς τὸ παρελθόν (1956) ἔτος καὶ εἶναι ὄχι μόνον πλουσιωτάτη εἰς στατιστικὸν ὕλικόν καὶ ἐπεξεργασίας ἐπ' αὐτοῦ ἀλλὰ περιέχει εἰς πολλὰ σημεῖα καὶ καλῶς νοουμένην ἀνάλυσιν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως καὶ διαρθρώσεως τῶν τρεχουσῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων κατὰ τὴν ὑπὸ ἐπισκόπησιν περίοδον.

Κατὰ τὸ 1956, ἡ ἀξία καὶ ὁ ὄγκος τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου καὶ πάλιν ἐκινήθησαν αὐξητικῶς. Ἡ ἀξία τοῦ ἦτο κατὰ 11 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν μεγαλύτερα τῆς τοῦ 1955, ἐνῶ κατ' ὄγκον ἦτο 9,5. Ἄλλ' ἐνῶ κατὰ τὸ 1955 ἡ αὔξησις του διεθνοῦς ἐμπορίου ἦτο περὶπου τῆς αὐτῆς τάξεως, ποσοστιαίως, μὲ τὴν αὔξησιν τοῦ ὄγκου τῆς παγκοσμίου βιομηχανικῆς παραγωγῆς—ἐν τούτοις κατὰ τὸ 1956 ἦτο πλεόν ἢ διπλασία τῆς αὐξήσεως τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Ἡ ἔκθεσις προβλέπει ὅτι εἶναι μᾶλλον ἀπίθανον ὅτι, εἰς τὸ μέλλον, ἡ αὔξησις τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου θὰ ἀκολουθήσῃ τὸν αὐτὸν ρυθμὸν καὶ τοῦτο λόγῳ τῆς προβλεπομένης κάμψεως τοῦ ρυθμοῦ αὐξήσεως τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς κατὰ τὰ προσεχῆ 5 ἔτη τουλάχιστον, εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην.

Ἡ ἔκθεσις ἐνῶ δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὰς πιθανὰς συνεπείας τῆς καθιερώσεως τῆς Ζώνης Ἐλευθέρου Ἐμπορίου, ἐν τούτοις ἀναλύει τὰς μεταβολὰς εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον, αἱ ὅποιαι προέκυψαν ἐκ τοῦ προγράμματος ἀπελευθερώσεώς του ὑπὸ τοῦ Ο.Ε.Ο.Σ. Ἐκ τῆς προοδευτικῆς καταργήσεως τῶν ποσοτικῶν περιορισμῶν εἰς τὰς χώρας τοῦ Ο.Ε.Ο.Σ. προέκυψε τεραστία δυσαναλογία εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν εἰσαγωγῶν ἐκ τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν ἀφ' ἑνός καὶ μὴ Εὐρωπαϊκῶν ἀφ' ἑτέρου—καὶ ἀπεκατέστητε τὴν πρὸ τοῦ 1930 σχέσιν, τὴν ἰσχύουσαν δηλ. πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς ἐλέγχων ἐπὶ τῶν εἰσαγωγῶν. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι διὰ τοιούτων συγκρίσεων αἱ στατι-

στικά επιτυγχάνουν καλύτεραν προοπτικήν, παρὰ εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν αἱ συγκρίσεις περιορίζονται μόνον εἰς τὰ μεταπολεμικά ἔτη.

Ἐν τούτοις, ἡ προσδοκωμένη trade diversion εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς πηγὰς προσφοράς δὲν ἐπετεύχθη καὶ κατὰ τινα γνώμην, ἡ ἴδρυσις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ζώνης Ἐλευθέρου Ἐμπορίου θὰ ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ταχύτεραν αὐξησιν τῶν εισαγωγῶν ἐξ εὐρωπαϊκῶν πηγῶν κατ' ἀντιδιαστολήν πρὸς τὰς λοιπὰς πηγὰς.

Ἐτερον ἐκ τῶν συμπερασμάτων τοῦ τόμου τούτου εἶναι ὅτι ἡ σχετικὴ μερίς ἔμπορίου μεταξύ βιομηχανικῶν καὶ μὴ βιομηχανικῶν περιοχῶν εἰς τὸ συνολικὸν παγκόσμιον ἔμπόριον ἐκάμθη περαιτέρω κατὰ τὸ 1956. Διὰ πρώτην φοράν ἀπὸ τοῦ 1950 αἱ μὴ βιομηχανικαὶ χῶραι ἀντιμετωπίζουν ἑλλείμματα εἰς τὸ ἔμπορικὸν των ἰσοζύγιον: Τοῦτο ὀφείλεται ὄχι μόνον εἰς τὴν ἠῤῥημένην ἐπιτόπιον κατανάλωσιν καὶ χρησιμοποίησιν πρώτων ὑλῶν τῶν μὴ βιομηχανικῶν χωρῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὅτι εἰς τὰς βιομηχανικὰς χώρας κατὰ τὰ πρόσφατα ἔτη παρετηρήθη λόγῳ τῆς τεραστίας ἀναπτύξεως τῶν ὑποκαταστάτων (substitutes), μείωσις τῶν ἀναγκαιουσῶν πρώτων ὑλῶν καὶ ὑγρῶν καυσίμων κατὰ μονάδα βιομηχανικῆς παραγωγῆς.

Ἡ μακροχρόνιος προοπτικὴ ἐξελίξεως τῶν πρωτογενῶν προϊόντων εἶναι εὐνοϊκὴ καὶ ἡ Ἐκθεσις προβλέπει ὅτι τὰ συναλλαγματικὰ διαθέσιμα τῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι εἰδικεύονται εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν τοιούτων προϊόντων θ' αὐξηθοῦν καὶ θὰ διευκολύνουν αἰσθητῶς εἰς τὴν οικονομικὴν των ἀνάπτυξιν.

Ἐν τούτοις, περαιτέρω ταχεῖα αὐξησις τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς εἰς τὰς βιομηχανικὰς χώρας ἀναποφεύκτως θὰ ὀδηγήσῃ εἰς πτώσιν τοῦ ὄγκου τοῦ διεθνοῦς ἔμποριον ἐν σχέσει πρὸς τὴν παγκόσμιον παραγωγὴν. Αἱ χῶραι αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπηρεασθοῦν ἀπὸ τὴν κάμψιν τοῦ διεθνοῦς ἔμποριου θὰ ἀντιμετωπίσουν μείωσιν τῶν συναλλαγματικῶν ἐκ τῶν ἐξαγωγῶν εἰσπράξεων, ἐξασθένησιν τῆς ἱκανότητός των πρὸς εἰσαγωγὰς καὶ τελικῶς θ' ἀναγκασθοῦν νὰ περιορίσουν τὰ προγράμματα των ἀναπτύξεως. Ἡ παρατήρησις αὕτη ἔχει μεγίστην σημασίαν διὰ τὰ ζητήματα τῆς γεωργίας εἰς τὴν Ζώνην τῶν Ἐλευθέρων Συναλλαγῶν.

Ὁ τόμος οὗτος, τέλος, περιέχει ἐπισκοπήσεις ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἔμπορικῆς πολιτικῆς καὶ τῶν δραστηριοτήτων τῶν μελῶν - κρατῶν τοῦ ὄργανισμοῦ τούτου εἰς τὰ πλαίσια τοῦ διεθνοῦς ἔμποριου καὶ τῶν δασμῶν.

G. A.

Productivity and Social Organization, by A. K. Rice. The Ahmedabad Experiment: Technical Innovation, Work organization and Management. London, Tavistock Publications, 1958. Pp. XIII+298, Price 35 s.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὡς ἔνω ἔργου, ὑπὸ τὸν τίτλον «Παραγωγικότης καὶ Κοινωνικὴ Ὀργάνωσις», εἰς τῶν διευθυνόντων τὸ ἐν Λονδίῳ Ἰνστιτούτον Ἀνθρωπίνων Σχέσεων «Tavistock», ἐπεδίωξεν ἐνταῦθα διπλοῦν σκοπόν. Ἐν πρώτοις, νὰ θέσῃ καὶ διερευνήσῃ σειράν ἀρχῶν ἐφ' ὧν δεῖν νὰ βασισθοῦν οἱ εἰσάγοντες τεχνολογικὰς μετρεωμένης ἢ νωτερισμοῦ εἰς οἰκονομικὴν μονάδα. Κατὰ δεύτερον λόγον, νὰ ὑποδείξῃ μεθόδους ἐφαρμογῆς καὶ ἐπαληθεύσεως τῶν ἐν λόγῳ ἀρχῶν, βάσει πειραματισμοῦ ἐπὶ μεγάλης παραγωγικῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἀποτελεῖ σήμερον κοινὸν μυστικὸν τὸ γεγονός, ὅτι ὅταν οικονομικὴ τις μονὰς ἀποτυγχάνῃ εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν κοινωνικῶν καὶ τῶν ψυχολογικῶν ἀναγκῶν τοῦ προσωπικοῦ αὐτῆς, τότε παρατηρεῖται ἐκδήλωσις τάσεων τῆς ἐκτελεστικῆς ἐργασίας, δι' ὧν τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀπὸ ἀπόψεως παραγωγικότητος πλεονέκτημα, ἐκ τῆς μηχανικῆς, ἀντιθέτως δὲ νὰ σημειοῦται πολλάκις μικροτέρα τῆς προηγουμένης παραγωγικότης. Τὸ ἀρνητικὸν τοῦτο ἀποτέλεσμα ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως εἰς τὴν ἑλλειψιν συντονισμοῦ μεταξύ τεχνολογικῆς ὀργανώσεως καὶ διαδικασίας ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου δεδομένης παραγωγικῆς μονάδος, ἥτις προέρχεται κυρίως ἐκ τῆς ἐμφανίσεως κοινωνικῶν ζητημάτων καὶ ἐν τελικῇ ἀναλύσει ἐκ τῆς μὴ ἐπιτυχοῦς ἐπιστημονικῆς προπαρασκευῆς τῶν ἀποφάσεων (Operational Research).

Τὸ μέγα καὶ σύγχρονον θέμα τῆς ὡς ἄνω ἐπιστημονικῆς προπαρασκευῆς τῶν ἀποφάσεων, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν παρεμβατικὴν ἐνέργειαν τῶν κοινωνικῶν, τῶν οἰκονομικῶν καὶ τῶν τεχνικῶν μεταβολῶν, ἐρευνᾶται εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο εἰδικώτερον καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἐφαρμογῇ του εἰς μίαν ἐπιχείρησιν ὕφαντουργίας τῆς πόλεως Ahmedabad τῶν Ἰνδίων, ἡ ὁποία ἀπασχολεῖ πλέον τῶν ὀκτῶ χιλιάδων ἐργατῶν. Διὰ τὸν ἀναγνώστην βεβαίως, ὁ ἐντοπισμὸς οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν. Οὐτὸς ἐνδιαφέρεται ἀσφαλῶς καὶ εὐρίσκει ἐνταῦθα χρήσιμον καθοδήγησιν ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἐπιστημονικῆς προπαρασκευῆς τῶν ἀποφάσεων ἐπὶ διαφόρων οἰκονομικῶν μονάδων. Πρὸς τοῦτο τὸ βιβλίον παρέχει σχετικὰ στοιχεῖα, ἅτινα εἶναι προϊόν πλέον τῆς τῶν τριῶν ἐτῶν πείρας τοῦ συγγραφέως, ὡς καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συνεργασθέντων διευθυνόντων τὴν ὡς ἄνω ἐπιχείρησιν. Ἐπὶ πλέον, παρέχει πλεῖστα πρότυπα ἐπιλύσεως προβλημάτων ἀναφουρένων εἰς ἓνα οἰονδηότε ἐν ἐξελίξει εὐρισκόμενον κοινωνικὸν καὶ οἰκονομικὸν ὄργανισμὸν, ἰδιωτικῆς, δημοσίας καὶ ἐθνικῆς ἀκόμη δραστηριότητος.

Συνεπῶς, τὸ ἀνωτέρω βιβλίον κρίνεται χρήσιμον διὰ τοὺς διευθυντὰς καὶ ὀργανωτὰς οἰασδήποτε οἰκονομικῆς μονάδος, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τοὺς τεχνικούς, τοὺς ψυχολόγους, τοὺς οἰκονομολόγους καὶ τοὺς κοινωνιολόγους τοὺς ἀσχολουμένους, μὲ ὀργανωτικὰ καὶ ἀνθρωπίνου παράγοντος ζητήματα.

K. B. M.

Money Trade and Economic Growth. Volume in honor of J. H. Williams. New York 1958.

Ὁ τόμος αὐτὸς ἀποτελεῖ συλλογὴν ἐκ δέκα ἐπτὰ ἄρθρων πρὸς τιμὴν τοῦ διακριμένου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Harvard J.H. Williams. Τὰ ἄρθρα αὐτὰ διακρίνονται εἰς τρεῖς ὁμάδας : ἡ πρώτη ἀφορᾷ τὸ διεθνὲς ἐμπόριον καὶ τοὺς διεθνεῖς οἰκονομικοὺς ὀργανισμούς· ἡ δευτέρα ὁμάς τοὺς παράγοντας οἰκονομικῆς δραστηριότητος καὶ ἡ τρίτη τὴν νομισματικὴν θεωρίαν γενικῶς καὶ τὴν πολιτικὴν τῆς Κεντρικῆς Τραπεζῆς εἰδικώτερον.

Μία βιβλιοκρισία τοιαύτης ἐκτάσεως εἶναι ἀδύνατον ν' ἀσχοληθῇ μὲ τὴν ποικιλίαν τῶν παρουσιαζομένων θεμάτων, ἀνίσου ποιότητος, ἐνδιαφέροντος καὶ ἐπιτυχίας. Ὅλοι οἱ συγγραφεῖς εἶναι ἄκρως εἰδικοί εἰς τὰ θέματά των καί, ἂν καὶ αἱ θεσμολογικαὶ διερευνήσεις καὶ παρατηρήσεις, ἰδίᾳ τοῦ πρώτου μέρους, ἔχουν, εἰς τινες περιπτώσεις χρονικῶν «ξεπερασθῆ», ἐν τούτοις ἔχουν πάντοτε ἄμεσον καὶ ζωτικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἀναλυτὴν τῆς τρεχούσης ἐλληνικῆς οἰκονομικῆς πραγματικότητος, τόσον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐνδεχομένην συμμετοχὴν μας εἰς εὐρύτερας οἰκονομικὰς ἐνάσεις ὅσον καὶ τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς ταχύτεραν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν.

Εἰς τὴν δευτέραν ὁμάδα ἐπισημαίνω δύο ἄρθρα. Τὸ πρῶτον τοῦ Fellner, ἐνθα ἀναπτύσσεται ἡ θεωρητικὴ σημασία τοῦ νέου ἀναλυτικοῦ ὀργάνου «τῆς σχέσεως κεφαλαίου—παραγωγῆς» εἰς τὴν δυναμικὴν θεωρητικὴν καὶ ἐμπειρικὴν ἀνάλυσιν. Διὰ τοῦ ἄρθρου τούτου ὁ συγγραφεὺς ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς διατυπώσεως τῆς ἰδικῆς του θεωρίας περὶ οἰκονομικῆς growth, ἥτις ὀριστικῶς καὶ ἐν ἐκτάσει διετυπώθη εἰς τὸν πρόσφατον (1956) τόμον του, μὲ τὸν ὅποιον ἡσχολήθημεν πρὸ καιροῦ. Εἶναι χαρακτηριστικὸν καὶ ἐνδιαφέρον ἀπὸ ἀπόψεως ἐξελίξεως τῆς οἰκονομικῆς σκέψεως τὸ νὰ παρακολουθησῆ τις τὴν διαφορὰν κατανοήσεως ἐνὸς quickly moving subject ὑπὸ τοῦ ἐν λόγω συγγραφέως τὴν παρατηρουμένην εἰς τὸ ἄρθρον αὐτὸ καὶ εἰς τὸν ὡς ἄνω τόμον. Καὶ γενικώτερον, ἡ ἐξέλιξις τῆς growth economics εἶναι τόσον ραγδαία ὥστε δύναται τις νὰ εἴπῃ μετὰ βεβαιότητος, ὅτι καὶ αὐτὸ ἀκόμη οἱ θεμελιώται της, κατὰ τὸ 1950, δὲν ἀντελασμβάνοντο πλήρως τὰς συνεπειὰς της καὶ τὴν συγκεκριμένην διαστολήν της ἀπὸ τὴν εἰσοδηματικὴν ἀνάλυσιν τοῦ Κέϋνς.

Τὸ δεύτερον ἀξιοσημείωτον ἄρθρον τοῦ τμήματος τούτου ἐγράφη ἀπὸ τὸν Tobin, ἀσχολεῖται δὲ μὲ ἐπικόπησιν ἀφ' ἐνὸς καὶ προσπάθειαν ἐμπειρικῆς—στατιστικῆς δοκιμῆς ἀφ' ἑτέρου τῶν γνωστῶν δύο ἀντιμαχομένων «υποθέσεων» ἐπὶ τῆς συστατικῆς καταναλώσεως—υποθέσεως, αἱ ὁποῖαι ὀδηγοῦν εἰς διάφορα ἀποτελέσματα καὶ «πρό-

γνώσει» εις περίπτωσιν μεταβολῆς «*ceteris paribus*» τοῦ εἰσδήματος.

Τὸ τρίτον τμήμα (σελ. 193 et seq.) περιέχει τέσσαρα ἄρθρα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀδύνατον νὰ διαφύγουν τὴν προσοχὴν τοῦ σοβαροῦ μελετητοῦ τοῦ τόμου τούτου, ἀκριβῶς ἐκ τῆς σημαντικῆς συμβολῆς των εἰς τὸ θέμα τῆς νομισματικῆς θεωρίας καὶ πολιτικῆς. Κατ' ἀρχὴν τὸ ἄρθρον τοῦ Robertson ἐπὶ τῆς θεωρίας τοῦ τόκου (ἤδη ἀνα- τυπωθὲν εἰς τὸν τόμον *Utility and All That*), τὸ ὁποῖον συνεισφέρει νέα bricks εἰς τὴν ἐν λόγῳ θεωρίαν, κρίνει τὴν συμβολὴν τοῦ Harrod ἐπὶ τῆς θεωρίας τῆς ἀποτα- μιεύσεως καὶ ἀναλύνει τὴν θεωρίαν τοῦ Kaldor ἐπὶ τῆς σχέσεως μεταξὺ τοῦ βραχυ- χρονίου καὶ μακροχρονίου ἐπιτοκίου.

Τὸ ἄρθρον τοῦ Musgrave ἀποτελεῖ τὴν πρώτην συστηματικὴν προσπάθειαν δια- τυπώσεως γενικῆς θεωρίας διακρατήσεως περιουσιακῶν στοιχείων. Τὸ μαθηματικὸν παράρτημα τοῦ ἄρθρου τούτου δίδει μίαν γενικὴν ἰδέαν τῆς πολυπλοκότητος τοῦ θέ- ματος, ὡς ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν μεταβλητῶν.

Τὸ ἄρθρον τοῦ Ellis, ἐπὶ τῆς ἐπανενθρονίσσεως τῆς νομισματικῆς πολιτικῆς μέσῳ τοῦ ἐπιτοκίου καὶ τῆς προσφορᾶς χρήματος, ἀρχίζει μετ' ὀξείαν κριτικὴν τῆς ἐννοίας τῆς προτιμῆσεως τῆς ρευστότητος τοῦ Κέϋνς, ὑπὲρ τῆς ἐννοίας τῆς *availability of credit*, τὴν ὁποῖαν ὁ Κέϋνς πάλιν διετύπωσεν τὸ πρῶτον εἰς τὸ *Treatise*, ὡς καὶ ὑπὲρ τῆς ἀναλύσεως τῶν διαφόρων κατηγοριῶν ἀποταμιεύσεως, τὰς ὁποίας ὁ Robertson ἀνε- πτύξε εἰς τὸν μικρὸν τόμον: *Banking Policy and Price Level* (1926). Τὸ ἄρθρον συ- νεχίζει μετ' ἀνάλυσιν τῆς τότε (1950—51) τρεχούσης καὶ ἐν πολλοῖς σήμερον συνεχιζο- μένης νομισματικῆς πολιτικῆς τῶν Η.Π.Α.

Ἀμέσως μετὰ τοῦτο ἔρχεται ἐν ἄρθρον τοῦ Rosa τότε διευθυντοῦ τῆς Ὑπηρε- σίας Μελετῶν τῆς *Federal Reserve* τῆς Νέας Ὑόρκης, ἄρθρον τὸ ὁποῖον ἀναλύνει τὸν νέον ρόλον τῆς πολιτικῆς ἐπιτοκίου εἰς τὰ πλαίσια τοῦ μεταβληθέντος θεσμολογικοῦ περιβάλλοντος χαρακτηριζομένου διὰ τῆς ἀνευ προηγουμένου διογκώσεως τοῦ δημο- σίου χρέους τῶν Η.Π.Α. Τὸ ἄρθρον ἀρχίζει μετ' σύντομον ἀλλ' ἐνδιαφέρουσαν ἀνα- δρομὴν ἀπὸ ἀπόψεως ἱστορίας οικονομικῶν θεωριῶν ἐπὶ τοῦ θέματος ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ Wicksell μέσῳ τῶν διαδοχικῶν συμβολῶν τοῦ Keynes ἀσχολεῖται μετ' ἃ ὀνομα- στα πλέον ἐρωτηματολόγια τοῦ Oxford (1938—40) σχετικῶς μετ' τὴν γνώμην τῶν ἐπι- χειρηματιῶν ἐπὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν μεταβολῶν τοῦ ἐπιτοκίου—ὡς καὶ μετ' τὴν σημα- σίαν μιᾶς τρίτης κατηγορίας τῶν «δανεισμάτων», κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς ἀποτα- μιεύτῃς—ἐπενδυτῃς, ἥτις εὐρίσκεται εἰς τὸ κέντρον πάσης ἀναλύσεως τύπου «ἐπενδυ- σεων—ἀποταμιεύσεων». Ὁλόκληρος ἡ ἀνάλυσις τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ ἀποσκοπεῖ εἰς τὸ ν' ἀποδείξῃ πῶς, εἰς τὰ πλαίσια τῶν μεταβαλλομένων χαρακτηριστικῶν τοῦ πιστωτι- κοῦ συστήματος, ἡ βασικὴ Βικελλιανὴ ἀνάλυσις ἐλέγχου τοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν καὶ τῆς οικονομικῆς δραστηριότητος, μέσῳ τοῦ ἐπιτοκίου καὶ τῆς προσφορᾶς χρήμα- τος εἶναι, ἐπὶ τέλους, βασικῶς ὀρθή.

G. A.

C. H. V e r e k e r, *The development of political theory*. Hutchinson, London 1957, σελίν. 10 1)2.

Τὸ βιβλίον τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ ἱστορικὴν μόνον ἀνάπτυξιν τῆς πολιτικῆς σκέ- ψεως, ὡς ἠδύνατο νὰ συναχθῆ ἀπὸ τὸν τίτλον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ συστηματικὴν. Ὁ συγγραφεὺς ἐκλέγει θεμελιώδη θέματα τῆς πολιτικῆς σκέψεως καὶ ἐξετάζει ταῦτα ἱστορικῶς καὶ συστηματικῶς. Τὰ θέματα ταῦτα εἶναι ἡ δικαιοσύνη, ἡ εἰρήνη καὶ ἡ τάξις, τὰ δικαιώματα, ἡ εὐδαιμονία, ἡ πρόοδος, ἡ ἔλευθερία. Ὁ χειρισμὸς τῶν θε- μάτων τούτων ὑπὸ τοῦ συγγραφέως διακρίνεται ἀπὸ τὴν κατὰ π. ράδοσιν θεσμολο- γικὴν μέθοδον τῆς πολιτικῆς σκέψεως. Οὕτω ἐξετάζονται οἱ πολιτικοὶ θεσμοὶ καὶ ἡ συμπεριφορὰ μᾶλλον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν θεωριῶν, πού διευτυπώθησαν διὰ νὰ τοὺς ἐξηγήσουν, παρά ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν θεωριῶν τῆς πολιτικῆς πρακτικῆς μετ' τὴν ὁποῖαν οἱ θεσμοὶ οὗτοι ἦσαν σύγχρονοι. Ὁ συγγραφεὺς παρά τὴν συντομίαν τοῦ ἔργου του ἠδυνήθη νὰ δώσῃ ἀκριβῆ καὶ κατατοπιστικὴν εἰκόνα τῶν καιρίων ζητημά-

των άτινα άπασχολοϋν τούς σκεπτομένους ανθρώπους από τής στιγμής καθ' ήν υπερ-ενικήθη τó στάδιον τής συμβίωσης κατά πρωτογενείς όρδás και φατρίας και ένε-καινιάσθη τó στάδιον τών πολιτικών κοινωνιών.

Σ. Κ. Π.

Milton Friedman: A Theory of the Consumption Function. Princeton, 1957.

Οι πάντες γνωρίζουν σήμερα την σημασίαν τής βασικής συναρτήσεως του συστήματος του Κέυνς, γνωστής ως «συναρτήσεως συνολικής καταναλώσεως» και τής συμπληρωματικής της (έν μείον) τής «συναρτήσεως συνολικής άποταμιεύσεως». Όμοίως γνωρίζουν, ότι εις τεχνικήν γλώσσαν, ή βασική αυτή συνάρτησις τήν όποιαν καθιέρωσε ή μεγαλοφυία τής Οικονομικής όλων τών εποχών, ύποδηλοι, ότι ή τρέχουσα κατανάλωσις έχει ύψηλάν συσχέτισιν με τó εισόδημα, ότι ή «όριακή» ροπή προς κατανάλωσιν είναι μικροτέρα τής μονάδος και ότι ή «όριακή» ροπή είναι μικροτέρα τής «μέσης», ώστε τó ποσοστόν του άποταμιευμένου εισοδήματος βαίνει αύξανόμενον ως τó εισόδημα αύξάνει. Ό νόμος ούτος έτυχε στατιστικής έπαληθεύσεως κατ' έπανάληψιν. Πλήν όμως κατά τόν στατιστικόν ύπολογισμόν τών άποταμιευμάτων έν Η.Π.Α., από τών άρχών του αιώνος μέχρις σήμερα, υπό του Kuznets, παρατηρήθη ότι τó ποσοστόν του άποταμιευμένου εισοδήματος παραμένει άμετάβλητον διά μακράς περιόδους και παρά τήν αύξησιν του πραγματικού εισοδήματος, όπερ, εις τεχνικήν πάλιν γλώσσαν, σημαίνει ότι ή όριακή και μέση ροπή προς κατανάλωσιν συμπίπτουν.

Τούτο έδωκε λαβήν δι' ύπονοίας ως προς τó έάν όντως ύφίσταται άπλή και άμεσος, σχέσις μεταξύ τών δύο βασικών μεγεθών δηλ. τής καταναλώσεως και του εισοδήματος—ίδια του τρέχοντος εισοδήματος.

Γνωστή από πολλών έτών είναι επίσης ή έκ τής αυτής ύπονοίας όρμωμένη, νέα ύπόθεσις τών Duesenberry - Modigliani, γνωστή ως θεωρία του «σχετικού»—κατ' άντιδιαστολήν Κεύνσιανήν «του άπολύτου»—εισοδήματος. Αι έμπειρικά δοκιμαί τών ως άνω ύποθέσεων έουεχίσθησαν κατά τά είκοση έτη από τής δημοσιεύσεως τής «Γενικής θεωρίας» και νέαι επί πλέον ύποθέσεις προεβλήθησαν. Άκριβώς δέ, ό τόμος αυτός παρουσιάζει μίαν νέαν ύπόθεσιν μεταξύ δαπάνης διά κατανάλωσιν και εισοδήματος, ό δέ συγγραφέυς του Ισχυρίζεται, ότι ή θεωρία του είναι πλέον πρόσφορος, ένσωματώνει στοιχεία άλλων θεωριών και τέλος, άποδεικνύει, ότι ή Ιδική του είναι γενικωτέρα ένώ αι λοιπαί Ισχύουν μόνον υπό όρισμένες συνθήκας.

Ό θεωρία του Φρίντμαν άρχίζει από τήν παραδεδεγμένην θεωρίαν τής συμφορής του καταναλωτου, συνδυάζει τήν κατανάλωσιν, εισόδημα, και περιουσιακά στοιχεία (πλούτον) με μίαν νέαν τεχνικήν έρμηνείας στατιστικώς δεδομένων του εισοδήματος—και ήρχισε να γίνεται γνωστή ως «permanent income hypothesis».

Ό βασική αυτή ύπόθεσις δύναται να συνοψισθί εις τρεις μαθηματικές έξιώσεις, αι όποίαι λεκτικώς έχουν δύο άκολουθως : (α) ή κατανάλωσις είναι συνάρτησις του εισοδήματος και δέν έξαρτάται από τó μέγεθος του εισοδήματος, αλλά και από άλλας μεταβλητάς, ήτοι, τó έπιτόκιον, και άλλους παράγοντας, οι όποιοι προσδιορίζουν τήν συμπεριφοράν του ύποκειμένου σχετικώς με τó παρόν και τó μέλλον, με τας διαθέσεις του έναντι καταναλώσεως—άποταμιεύσεως.—Αι λοιπαί δύο έξιώσεις έκφράζουν τó ότι τó μετρούμενον εισόδημα και ή μετρούμενη κατανάλωσις δύνανται να θεωρηθούν ως τó άθροισμα δύο μεγεθών : ενός μονίμου και ενός μεταβατικού, τυχάου χαρακτήρος.

Έκ τής ως άνω ύποθέσεως, ήτις αναπτύσσεται και «δοκιμάζεται στατιστικώς» εις μέγα άριθμόν σελίδων, ό συγγραφέυς συνάγει συμπεράσματα επί τής συμπεριφορής του καταναλωτου, ύπογραμμίζει τας συνεπείας τής θεωρίας διά τήν οικονομικήν έρευναν, κατανόησιν τών οικονομικών φαινομένων και οικονομικήν πολιτικήν. Εις τόν τόμον τούτον ό αναγνώστης εύρίσκει έν άφθονία εύφυεις στατιστικάς μεθόδους και

ἄκρως φροντισμένην οικονομικὴν ἀνάλυσιν, λεπτομερῆ ἐξέτασιν τοῦ βασικοῦ στατιστικοῦ ὕλικου, δηλωτικὴν γενναίας δαπάνης εἰς χρόνον καὶ προσπάθειαν.

Τὸ θέμα τοῦ τόμου τούτου, εἰς τὸν τόπον μας τῆς Frustrated Economics, δὲν φανταζόμεθα ὅτι θὰ ἔχη ἐνδιαφέρον τι. Εἶναι ἄκρως πρωτοπόρον, μαχητικὸν καὶ τὰ συμπεράσματα τῶν θεωρητικῶν καὶ ἐμπειρικῶν ἐρευνῶν τοῦ Φρίντμαν προεκάλεσαν ἤδη ἀρκετὰς ἐριδας. Ὁ ἐνδιαφερόμενος ἀναγνώστης δύναται ἐπ' αὐτοῦ νὰ κατατοπισθῆ συμβουλευόμενος τὸ Δελτίον Στατιστικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης—Μαΐος 1957.

Γ. Α.

Joan Robinson: The Accumulation of Capital. London, 1956.

Ἡ πρόσφατος διακεκριμένη συμβολὴ τῆς σύγγραφως θεωρεῖται ὡς σημαντικὴ, ἂν μὴ τι ἄλλο, διότι ἐρευνᾷ ἐν «πραγματικῶν» πρόβλημα. Τὸ πρόβλημα τοῦτο εἶναι ἡ σάρρευσις ἢ ὁ σχηματισμὸς κεφαλαίου ἐν χρόνῳ, θέμα τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τὸ κέντρον πάσης συζητήσεως οικονομικῆς ἀναπτύξεως ἀφ' ἑνὸς καὶ ἐξελιξέως (growth) ἀφ' ἑτέρου. Εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα ἀπασχόλησαν τοὺς κλασσικούς. Ἐπιστημολογικῶς καὶ εἰς τὰ πλαίσια τῆς παραδεγμένης οικονομικῆς θεωρίας ἀποτελεῖ προέκτασιν τῆς συμβολῆς τοῦ Κέϋνς, ὁμοίαν, ἀλλ' ἐπὶ διαφορετικοῦ πεδίου, μὲ τὴν τοῦ Harrod. Τοιοῦτου εἴδους θέματα καὶ τοιοῦτου εἴδους βιβλία ἔχουν μεγίστην ἄμεσον χρησιμότητα διὰ τὰ πειστικὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς καὶ αὐξάνουν τὸ γόητρον τῆς οικονομικῆς, ἢ ὁποῖα μέχρι πρό τινας ὑπὸ τὴν τυραννίαν τῆς θεωρίας τῆς ἀξίας ἠσχολεῖτο μᾶλλον μὲ τὴν κατασκευὴν «Empty Economic Boxes».

Ἡ «Γενικὴ θεωρία» τοῦ Κέϋνς μᾶς παρέσχε ἄπειρα θεωρητικὰ ὄργανα, τὰ ὁποῖα καταλλήλως χρησιμοποιούμενα καθίστανται τὰ ἀσφαλέστερα καὶ δξύτερα μέσα οικονομικῆς ἀναλύσεως. Ἐν τούτοις, ἡ «Γενικὴ θεωρία» ἀπεσκόπει εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τοῦ ἐπιπέδου ἀπασχολήσεως καὶ εἰσοδήματος ὑπὸ ὀρισμένας ἀπλουστευτικὰς προϋποθέσεις «given organization, equipment and technique». Ἦτο μία στατικὴ θεωρία, ἢ ὁποῖα προσεφέρετο πρὸς ἐκδυναμισμόν διὰ πολλῶν τρόπων. Πλὴν ὁμως βασικῶς παρέμεινε μία βραχυχρόνιος θεωρία Ἀκόμη καὶ αἱ προεκάτασεις τῆς πρὸς τὴν κατεῖθον ἐπαρκούς θεωρίας οικονομικοῦ κύκλου ἠγνόουν τὰ μακροχρονιώτερα προβλήματα, ἧτο, τὸ τοῦ πληθυσμοῦ, τὸ τοῦ σχηματισμοῦ κεφαλαίου καὶ τὸ τῆς τεχνολογικῆς μεταβολῆς ἢ τῆς χρησιμοποιουμένης τεχνικῆς. Ἦδη τὰ βραχυχρόνια προβλήματα τῆς οικονομικῆς κατανοοῦνται ἐπαρκῶς καὶ ἐπιλύονται ἐπιτυχῶς. Ἐξ ἄλλου τὸ πρόβλημα τῆς μακροχρονίου ἐξελιξέως κατέστη τὸ ἐπίκεντρον τῶν ἐρευνῶν τῶν τρεχόντων ἐτῶν. Ἀναλυτικῶς τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ υποδηλωθῆ διὰ τοῦ ὅτι ἐνῶ εἰς τὸ βραχυχρόνιον στενῶς κενύσιανον πρόβλημα ὁ ρόλος τοῦτος δίδεται τὴν κυρίαν μεταβλητὴν, εἰς τὸ μακροχρόνιον πρόβλημα αἱ ἐπενδύσεις ἀποδιδόσιν τὴν κυρίαν μεταβλητὴν, εἰς τὸ μακροχρόνιον πρόβλημα ὁ ρόλος τοῦτος δίδεται εἰς τὰς ἀποταμιεύσεις. Νομίζομεν, ὅτι ἡ τοποθέτησις αὕτη, ἂν καὶ ἐπιφανειακῶς ἀπλή, ἐντότοις εἶναι ἀναλυτικῶς ὀρθὴ καὶ οὐσιώδης, καὶ οἱ κατανοοῦντες τὴν θεωρητικὴν διάκρισιν μεταξὺ τῶν δύο προβλημάτων δὲν θὰ πρέπει νὰ εὐρίσκωνται ἐν διαφωνίᾳ πρὸς ταύτην.

Ὁ ὑπὸ κρίσιν τόμος εἶναι ἄκρως σημαντικὸς. Τὸ πρῶτον κεφάλαιον ἀσχολεῖται μὲ βασικὰ προβλήματα ἐννοιῶν, μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν καθαρότητα σκέψεως καὶ χάριν διατυπώσεως τῆς σύγγραφως. Τὸ δεύτερον μέρος ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν συμβολὴν εἰς τὸ θέμα. Τὸ ἐπιχείρημα ἀναπτύσσεται κατὰ στάδια ἐκ τῶν ἀπλουστερῶν εἰς τὰς πολυπλοκωτέρας περιπτώσεις. Αἱ οικονομικαὶ πλευραὶ τῆς τεχνολογικῆς προόδου ἐξετάζονται λεπτομερῶς, τὸ δὲ πρόβλημα τῆς ἐπιλογῆς τῆς «καταλλήλου τεχνικῆς», τῆς σημασίας διὰ τὰς ὑποανεπτυγμένας οικονομίας, ἐρευνᾶται κατὰ τελείως πρωτότυπον τρόπον. Μὲ τὸ πρόβλημα τοῦτο συνδέονται ἀναλυτικῶς τὸ πρόβλημα τοῦ σχηματισμοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς «συναρτήσεως παραγωγῆς» (production function), τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἐν ἀπὸ τὰ πλέον ἀκανθῶδη προβλήματα εἰς τὰ πλαίσια τῆς μακροχρονίου—δυναμικῆς θεωρίας. Τὰ συμπεράσματα τῆς ἀναλύσεως τοῦ κεφαλαίου τού-

του αποτελούν πολυάριθμον σειράν «προτάσεων», αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀδύνατον νὰ συνοψισθοῦν ἐνταῦθα.

Μετὰ ταῦτα εἰσερχόμεθα εἰς σειράν βραχυχρονίων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ὑπότινα ἔννοιαν προσδιορίζουν τὴν ἐν χρόνῳ σώρευσιν κεφαλαίου. Εἰς τὴν σελίδα 386 ὑπάρχει κεφάλαιον ἐξ ἑξ σειρῶν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Συμπέρασμα», τὸ ὁποῖον περιέχει τὴν φράσιν : «Ὁ ἀναγνώστης θὰ πρέπει νὰ συναγάγῃ τὰ συμπεράσματά του διὰ λογαριασμόν του». Ὁ γράφων ἀσφαλῶς προσεπάθησε νὰ συναγάγῃ τὰ ἰδικὰ του συμπεράσματα ἐπιφωελούμενος προσωπικῶν συζητήσεων μὲ τὴν συγγραφέα, τὰς ὁποίας θὰ διατυπώσῃ ἐν ἑκτάσει ἄλλου.

Ὅσοι ἐξ ὑμῶν ἐπιθυμοῦν νὰ βεβαιωθοῦν μέχρι ποίου βαθμοῦ ἔννοοῦν καταλλήλως διάφορα θέματα τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας, ὡς ἀσχοληθοῖεν μὲ τὰς σελίδας 389 ἕως 407. Ἐκεῖ ὁ ἀναγνώστης θὰ εὑρῇ μερικά δείγματα τῆς «προφορικῆς παραδόσεως» τῶν ἀγγλικῶν Πανεπιστημίων, τῆς ἀτμοσφαιρας, τοῦ «πνευματικοῦ κουσομπολιοῦ» ἂν θέλετε, ἄνευ τῶν ὁποίων εἶναι ἀδύνατος ἡ πρόοδος τῆς ἐπιστήμης.

Ἐπιθυμῶ νὰ κλείσω τὴν βιβλιοκρισίαν ταύτην μὲ μίαν παρατήρησιν, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου. Ὅσοι γνωρίζουν τὴν συγγραφέα καὶ θαυμάζουν τὸ πνεῦμα τῆς καὶ τὸ ἔργον τῆς, ἀσφαλῶς θὰ ἐπεθύμουν νὰ τὴν ἴδουν καθηγήτριαν εἰς τὴν ἔδραν, τὴν ὁποίαν κατεῖχε ὁ μέγας Μάρσαλ, εἰς Καίμπριτζ. Τὸ γεγονός ὅτι μόλις πρό τινων ἑβδομάδων ὁ καθηγητῆς J. H. Meade, τῆς Οἰκονομικῆς Σχολῆς τοῦ Λονδίνου, ἐκλήθη νὰ διαδεχθῇ τὸν καταληφθέντα ὑπὸ τοῦ ὀρίου ἡλικίας καθηγητῆν D. H. Robertson εἰς τὴν ἔδραν ταύτην δὲν θὰ πρέπει νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἀνόητα συμπεράσματα ἐπὶ τῆς σχετικῆς ἐπιστημονικῆς ἀξίας τῶν οἰκονομολόγων τούτων. Τὰ αἷτια τῆς τοιαύτης ἐκλογῆς εὐρίσκονται ἄλλου.

Γ. Α.

Economic Commission for Europe: The First Ten Years 1947 — 1957. Geneva, 1957.

Ἐκυκλοφόρησε εἰς Γενεύην ἡ ὡς ἄνω δημοσίευσίς, ἡ ὁποία ἀποσκοπεῖ ὅπως δώσῃ περιεκτικὴν εἰκόνα τῶν ἐργασιῶν καὶ ἐπιτευξέων τοῦ Ὁργανισμοῦ τούτου, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ συμπληρώσεως δεκαετίας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του. Ὁ τόμος προλογίζεται ἀπὸ τὸν διακεκριμένον οἰκονομολόγον Oskar Lange, ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ὡς προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν Εὐρώπην καὶ ὁ ὁποῖος ἐξαιρεῖ τὴν κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν, θετικὴν ἐργασίαν τοῦ Ὁργανισμοῦ τούτου, ἰδίᾳ χάρις εἰς τὴν προσωπικότητα τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς του καθηγητοῦ Myrdal.

Ὁ Ὁργανισμὸς οὗτος, ἐκτὸς τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας τὴν ὁποίαν παροῦσιν αὐτὸς διὰ τῶν δημοσιεύσεων κυρίως τῆς Διευθύνσεως Μελετῶν καὶ Προγράμματος καὶ τῶν ὁποίων τὸ ὑψηλὸν ἐπίπεδον ἐτύχε γενικῆς ἀναγνωρίσεως, ἠσχολήθη καὶ μὲ ἄλλα θέματα ἀναγόμενα εἰς τὸν τομέα τῆς γεωργίας (ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν F.A.O.), τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας καὶ γαιάνθρακος, τοῦ οἰκισμοῦ καὶ τῶν μεταφορῶν, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας. Εἰς ὅλους αὐτοὺς τοὺς τομεῖς ἀπέδωκε ὀφέλιμα καὶ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα, διότι ἐπέδωξε τοὺς σκοποὺς του μὲ χαρακτηριστικὴν ζωτικότητα παρὰ τὰς ἀντιξέους πολιτικὰς περιστάσεις. Ἐνῶ ἡ ἴδρυσις του εἶναι χρονολογικῶς προγεστετέρα τοῦ Ο.Ε.Ο.Σ., ἐντούτοις ἡ βοήθεια τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ διωχετεύθη μὲσφ τοῦ τελευταίου τοῦτου Ὁργανισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀποβλέπει εἰς τὴν συνεργασίαν μόνον τῶν δέκα ἐπτὰ κρατῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Ὁργανισμὸς οὗτος συνέχισε μὲ τὰς τεχνικὰς καὶ ἐιδικευμένας ἐπιτροπὰς του τὴν ρεαλιστικὴν του ἐργασίαν τοῦ ἑναρμονισμοῦ καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων εἰς ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην ἐπὶ τοῦ πρακτικοῦ πεδίου. Ἡ ἀπὸ τοῦ 1953 ἀρχίσασα κίνησις τῆς «εἰρηνικῆς συσπάρξεως» τῶν δύο κόμῳν ἔδωκε νέον ἔναυσμα εἰς τὰς προσπάθειάς του Ὁργανισμοῦ τούτου. Εἰς ἱκανὸν ἀριθμὸν σελίδων τὸ δημοσίευμα τοῦτο παρουσιάζει μὲ ἀξίεπαινον ταπεινοφροσύνην τὰ συγκεκριμένα ἀποτελέσματα τῶν προσπαθειῶν τούτων.

Γ. Α.